BESCHRIJVING

VAN

DE RIJSTKULTUUR.

§ A. GRONDEN EN SOORTEN VAN VELDEN.

1°. De meeste soorten van grond zijn voor deze kultuur betrekkelijk geschikt, of worden door den Javaan er toe gebruikt. Alleen op landen meer dan 3000 voet boven de oppervlakte der zee en waar het klimaat te koud is, of op plaatsen langs het strand, waar de grond bij hooge zee kan overstroomd worden, wil de padie niet aarden.

2°. De rijstkultuur wordt in twee hoofddeelen gesplitst naar de plaatsen waar de rijst verbouwd wordt, als *sawahs* of zoodanige velden, die besproeid kunnen worden, en *tegals* of bouwgronden, welke door hunne ligging niet bewaterd kunnen worden. Bij de laatstgenoemde soort mag om zijn aard de gaga of het steil bergveld gerangschikt worden.

3°. De sawahs worden weder in drie soorten verdeeld, als in *goede* (sawah loh), *middelmatige* (sedeng) en *slechte* (gatak of tjengkar).

Goede zijn die, welke het gansche jaar door water uit leidingen, rivieren of wellen kunnen krijgen, en waar de landbouwer het in zijne magt heeft het water op en af te laten loopen naar goedvinden; bovendien digt bij de dessa's en verwijderd van bosschen gelegen, zoodat de varkens, 't gevogelte en de insekten minder nadeel aan het gewas kunnen toebrengen.

Middelmatig zijn die, welke de bebouwer niet geheel naar

willekeur kan besproeijen of laten droog loopen; bovendien meer verwijderd van de dessa en daardoor moeijelijker op te passen.

Slecht zijn die, welke veeltijds gebrek aan water uit leidingen hebben of geheel van regens afhangen, en bovendien ver van de dessa en digt bij de bosschen gelegen.

4°. De beste gronden voor sawahs zijn, die donkerbruin van kleur, los en niet met klei doormengd zijn [1].

Middelbare, welke meer roodachtig en minder los zijn, doch tevens niet veel kleideelen inhouden.

De minste soort, die rood of witachtig is en daarbij met veel klei vermengd.

5°. Men kan de soort der gronden, 1ste, 2de en 3de soort, niet juist bepalen, omdat de inlander, bij het maken der verdeeling van de sawah-soorten, meer let op het water, waarover hij beschikken kan, dan op den grond.

6°. De tegal- en gagavelden worden ook in 3 soorten verdeeld, als (tegal loh) goede, (tegal sedeng) middelmatige, (tegal dahas) slechte [2].

Goed zijn die, welke uit eene donkerbruine, losse aarde bestaan en gedurende eenen langen tijd niet bebouwd zijn geweest.

Middelmatig die, welke meer rood- of geelachtig zijn en met zanddeelen vermengd.

Slecht die, welke uit witte en steenachtige aarde bestaan.

§ B. SAWAHS.

Bereiding van den grond en der zaaibeddingen (*pawinijan*).

1°. De gewone tijd der bereiding van de gronden neemt met het vallen der eerste sterke regens een begin, uitgezonderd

---

1 Kleigronden, donker van kleur en niet wit, zijn zeer geschikte sawahs. — Hetgeen in deze en in alle volgende noten wordt gezegd, geldt alleen maar van Pamalang.

2 Hier zijn deze namen niet gangbaar. Tegal loh zou beteekenen tegals, die bewaterd kunnen worden, maar dan houden ze op tegal te heeten en worden sawah genoemd.

dàar, waar op vruchtbare en waterrijke gronden men het geheele jaar door padie kan planten.

2⁰. Zoodra dus de grond genoegzaam onder water gezet ('mbanjoni), dan wel door de regens vochtig is geworden, zoodat de bewerking niet moeijelijk meer is, wordt het terrein goed beploegd [1]. Te gelijkertijd worden de dijkjes (galengan) van iedere pètak [2] in orde gebragt, en door uit- en ingangsmonden te maken, gezorgd dat het op zulk een pètak te brengen water stroomend blijft [3]. Hierna wordt de grond 20 dagen onaangeroerd gelaten, en na verloop van dat tijdstip voor de tweede maal geploegd.

Dan wacht men weder 10 dagen, en ploegt voor de derde keer.

Als deze laatste bewerking afgeloopen is, wordt de grond geëgd ('nggaroe), en is na afloop hiervan voor beplanting vatbaar. Er moet dan ook gezorgd worden, dat zulk een veld reeds zooveel water bevat, dat de grond er geheel pappig van is en, bij gebrek aan levend water om dit te bewerkstelligen, moet nog naar regens gewacht worden.

Minder naarstige landbouwers beploegen de velden slechts tweemalen, ja bewerken ze soms alleen met den patjol, doch krijgen naar evenredigheid dan ook minder product, dewijl het geplante zaad minder uitspruitsels en het gewas bij het rijpen veel *leêge* aren bevat [4].

3⁰. Te gelijkertijd met het aanvangen der bereiding van de gronden, of op plaatsen, waar men naar willekeur over water kan beschikken, tien dagen eerder, begint men de zaaibeddingen in gereedheid te brengen, die dezelfde goede bewerking moeten ondergaan als hierboven beschreven is, waarna de grond

---

1 Op sawahs van den regen afhankelijk is het voordeelig te ploegen vóór dat de regens invallen, omdat het geploegde veld beter water houdt en dat niet kan wegloopen. Dit ploegen heet dan ngawoe-awoe.

2 In Pamalang *kotak*.

3 Die uit- en ingangsmonden heeten in Pamalang tjrowokan.

4 Leêge aren heeten gaboeg; in Pamalang worden zij ook genoemd bloek of bĕloek.

effen wordt gemaakt door dien met een gespleten bamboe gelijk te schrappen. Wanneer dit geschied is, wordt de zaai-padie er op gestrooid. Met deze padie handelt men op de volgende wijze: men neemt een bos padie en scheidt de zaadkorrels van de stengels, zonder de schil te beschadigen, door ze met den blooten voet af te trappen en los te werken. Nadat dit geschied is, worden deze korrels (gabah) verzameld en gezuiverd, en verder in een pot met water gedaan, waarin ze 2 × 24 uren geweekt blijven. Daarna wordt het water uit de pot gegooid en het zaad nog 2 × 24 uren daarin gelaten, gedekt met pisangbladeren: daarop wordt dit zaad eerst uitgestrooid (njĕbar). De naauwgezette landbouwer laat de zaai-padie deze bewerking ondergaan, opdat zij spoedig op het veld zal uitbotten. Andere landbouwers nemen deze moeite evenwel weêr niet; maar strooijen eenvoudig de padie met halm en al op de zaaibeddingen, nadat dezelve ook 2 × 24 uren geweekt is geworden.

4°. De hoeveelheid zaai-padie moet zijn van ongeveer 100 katties [1] voor iedere bouw te beplanten sawah van 500 □ roeden.

5°. Wanneer de zaai-padie den ouderdom van 50 à 60 dagen bereikt heeft, is ze het geschiktst tot de overplanting. Wordt de landbouwer door eene of andere dringende omstandigheid belet om zoolang met de overplanting te wachten, dan is 40 dagen genoegzaam.

In een tegenovergesteld geval kan tot 80 dagen uiterlijk gewacht worden [2].

6°. Ingeval door de eene of andere omstandigheid men eerst te laat ontwaart, dat de geplante zaai-padie niet toereikend is voor de uitgestrektheid sawah, waarvoor ze bestemd was, dan wacht men met de beplanting der nog naar biebit wachtende velden tot dat het gewas der gecultiveerde gedeelten eene maand

---

1 Te Pamalang 84.

2 Men moet onderscheiden:

padie-dalem in de beneden-landen 60 dagen, in het gebergte tot 90 dagen,
padie-géndjah 〃 〃 30 〃 〃 〃 50 〃

oud is, en neemt alsdan van hetzelve een uitspruitsel (anak) van iedere plant en bezigt dat voor biebit [1].

§ C. PADIE-SOORTEN.

1°. De padie wordt verdeeld in twee hoofdsoorten, padie dalem en padie géndjah.

2°. De plant tot het eerste geslacht behoorende heeft gewoonlijk, van het oogenblik dat het zaad uitgestrooid wordt tot dat het gewas rijp is, 120 dagen noodig; de andere soort slechts 90 dagen. Dit is het hoofdonderscheid van de padie dalem en géndjah.

3°. De verscheidenheden dezer twee soorten en de kenmerken, alsook of zij op sawahs, of op tegalans moeten geplant worden, staan aangeteekend in de hierbij gevoegde staten A en B.

§ D. PLANTEN.

1°. Zoo de velden gereed zijn, worden de opgeschoten plantjes uit de zaaibeddingen getrokken, in bosjes gebonden, de topjes er van afgesneden en naar het te beplanten veld gebragt [2].

2°. Daar worden deze bosjes aan de verzamelde vrouwen uitgedeeld, die dan met het planten (nandoer) een aanvang maken. Dit geschiedt op de volgende wijze.

3°. In de linkerhand houden zij een los bosje biebit vast en nemen telkens op het gevoel 2 à 3 plantjes met de regterhand er af, die zij, in eene gebukte houding, in den grond steken op een calculativen afstand van ongeveer ½ voet van elkander.

§ E. ONDERHOUD (SAWAHS).

1°. Vijftien dagen nadat men met planten gereed is, wordt het sawah-veld van het tusschen de padie opgegroeide onkruid gezuiverd (matoen), en twintig dagen hierna wordt deze bewerking

---

[1] Dit heeft te Pamalang nooit plaats.

[2] Dat uittrekken heet ngarit, in bosjes binden 'mbĕntèli. In Soerakarta heet dat uittrekken 'ndahoet.

nog eens herhaald. Dit geschiedt door het gras en ander onkruid met de hand er uit te trekken.

2°. Men zorge verder om daar, waar zulks mogelijk is, altijd genoegzaam water op een sawah, gedurende de eerste twee maanden na de beplanting te hebben, en te trachten om dit water aanhoudend te ververschen, zoo de regens dit niet van zelf doen, want stilstaand water, door de zon verwarmd (wédang), is nadeelig voor het gewas [1].

3°. Zoodra de zaadkorrels zich reeds gevormd hebben, dient iemand dag en nacht het veld te bewaken tot verjaging van de varkens en het gevogelte. Men bezigt hiervoor geruchtmakende werktuigen [2], welke door wind of door touwen, waar de bewaker aan trekt, leven maken, en verder door alle het wild verschrikkende dingen.

4°. Als de padie zich tot vrucht gezet heeft en al de aren aan het rijpen zijn, p. m. 25 dagen voor den oogst, dient men het water van het veld te laten afloopen en er niet meer op te brengen [3].

§ F. OOGST.

1°. Zoodra het gewas den hiervoor bepaalden ouderdom, bij het 2e. gedeelte van § C aangetoond, bereikt heeft, of wel een paar dagen vroeger, maakt men eerst met den oogst een begin.

Wordt de padie nog wat te jong gesneden, dan zou de rijst er van spoedig muf (apĕk) worden.

2°. De tot dit werk verzamelde menschen (meestal vrouwen) snijden de padie ('ndĕrĕp) halm voor halm, met eene soort van sikkeltje (ani-ani).

3°. De verkregen padie wordt dan voorloopig in bossen gebonden (ngagĕmi), naar de dessas gebragt en daar weder los-

---

1 Stilstaand water lokt de *åmå*, een vernielend insekt.

2 Mĕmĕdi, d. i. vrees aanjagen.

3 Als het gewas te geil staat, zoodanig, dat men vreest voor omvallen, moet men het water er laten afloopen. Dit laten afloopen heet ngasat.

gemaakt, op den grond gespreid ('ndjadjari) en gedurende 3 dagen goed gedroogd. Alsdan wordt de padie wederom in bossen gebonden, de halmen of stengen gelijk gesneden en op nieuw eenige dagen in de zon gelegd. Bespeurt men nu geene vochtigheid meer aan de padie, zoo wordt ze eerst in de schuren opgestapeld. Indien dit goed droogen niet in acht genomen wordt, dan is dikwijls het geval, dat de rijst, van deze padie verkregen, een vuilachtig witte kleur krijgt, die men niet door stampen of schoonmaken kan doen verdwijnen. (Hier wordt natuurlijk slechts de padie bedoeld, waarvan de rijst wit is). Somtijds wordt ook de padie op het veld zelf gedroogd en daarna gestapeld, en wel in den vorm van een opper [1], opdat, ingeval van regens, het water er niet op kan blijven of er indringen. Dit gebeurt wanneer de eigenaar geene middelen heeft om zijn geheel produkt in eens naar huis te brengen, of het liever op het veld wil laten, om zijne padie dààr van de hand te zetten.

4°. De ontbolstering der padie geschiedt door ze in een dikken, vierkanten balk, die uitgehold is (lesoeng), te doen, en met een stamper (aloe) te stampen (noetoe), tot dat de rijst zich van de schil (gabah) scheidt. Daarop wordt de rijst in van bamboe gevlochten wannen (tampah) uitgewand.

5°. Hierna doet men de rijst in stroozakken, of wel in manden, en dan is ze voor de markt geschikt. Voor eigen gebruik stampt de inlander bijna niet meer daags dan er voor zijne huishouding in een etmaal benoodigd is, omdat de rijst zich veel beter in den bolster conserveert, dan van deze schil ontdaan [2].

---

1 Dit stapelen heet in Pamalang toempoekan.

2 Er is hier een bijgeloof, dat men eerst de padie in de loemboeng moet bergen en ze niet mag eten voordat een 40 dagen verloopen zijn. Dadelijk stampen na het droogen brengt ongeluk aan.

§ G. ONTGINNING EN BEREIDING DER GRONDEN VOOR TEGALANS EN GAGAS.

1°. Men begint een dusdanig stuk woesten grond, wanneer het voor het eerst tot tegalan of gaga moet dienen, van alle boomen, heesters en verdere planten te ontdoen, door ze om te hakken of te snijden. Wanneer het omgehakte reeds droog is, wordt de brand er in gestoken tot dat alles verteerd is. Hierna wordt de grond schoon gemaakt en van de nog in den grond zittende wortels der kleine boomen gezuiverd; de stronken der groote boomen laat men meestal staan.

2°. Is men hiermeê gereed, dan wordt de grond, indien het terrein het toelaat, goed omgeploegd, anders omgespit. Daarna wacht men 10 dagen en hervat dan nog eens deze bewerking. Na afloop hiervan wordt de grond geëgd, of nog eens met den patjol omgewerkt en is dan voor de beplanting vatbaar.

§ H. BEPLANTING DER GAGAS EN TEGALANS.

1°. Wanneer de gronden gereed zijn, maakt men met een scherp gepunt stuk hout gaatjes van ongeveer 2 duim diepte op eene regte lijn en op onderlingen afstand van ½ voet. Men legt daarin het zaad en overdekt het weêr met aarde. De te gebruiken zaai-padie wordt behandeld zooals hiervoren beschreven staat in het 3e gedeelte van § B, dat is, de zaadkorrels van de stengen gescheiden enz. doch gewoonlijk niet eerst geweekt voor dat ze geplant worden.

§ I. ONDERHOUD DER GAGAS EN TEGALANS.

1°. Tien dagen na het uitstrooijen van het zaad is alles reeds ontkiemd en zijn de plantjes reeds te onderscheiden.

Men begint dan dadelijk het veld schoon te wieden en hervat dit na 10 dagen nog eens. Komt nu het onkruid schaars of

in het geheel niet meer op, dan laat men het veld ongemoeid liggen; anders moet men het eerst nog eens zuiveren. Zie verder 3e gedeelte van § E.

§ K. OOGST DER TEGALANS OF GAGAS.

Zie § F.

AANHANGSEL.

OPBRENGST DER SAWAHS, TEGALANS EN GAGAS.

1°. Er is bijna geen gewas op Java, waarvan de opbrengst zoo verschillend is als van de padie. De geaardheid der gronden, de luchtstreek waarin de velden liggen, de tijd van planten, de meerdere of mindere beschikking over water, regens en droogten op tijdstippen ongelegen voor 't gewas; dit alles oefent invloed uit.

2°. Uit onderscheiden alhier genomen proeven en nasporingen bij ervaren landbouwers blijkt, dat gemiddeld genomen, de hoeveelheid van het gezaaide op sawahs van de 1e soort tot de opbrengst staat als 1 tot 30, bij sawahs van de 2e soort als 1 tot 24 en bij sawahs van de 3e soort als 1 tot 18 [1].

3°. De opbrengst van een bouw van 500 □ roeden sawah van de 1e soort kan men dus stellen van 24—30 pikols van 100 katties drooge padie, 2e soort van 18—23 en 3e soort van 10—17.

4°. De bouw tegalan of gaga van de 1e soort brengt gemiddeld op van 16—22 pikols, 2e soort van 10—15, 3e soort van 5—9.

SNIJLOON (BAWON).

1°. Daar het een aangenomen beginsel onder de inlandsche

---

[1] In Pamalang heb ik onderscheidene proeven genomen en op sawahs van de eerste soort verkregen 40—50 pikols en op slechte 20—30.

landbouwers is, om de padie halm voor halm in te zamelen, zoo heeft hij noodwendig hulp van anderen voor den oogst noodig. De medewerkenden krijgen daarvoor een gedeelte van het door hen ingezameld product tot loon.

Veelal is het in zwang om $\frac{1}{5}$ gedeelte aan den snijder af te staan; doch algemeen is dit niet. In Madioen, waar in evenredigheid meer sawahs dan menschen zijn, geeft men in het midden van een voordeeligen oogst $\frac{1}{3}$, ja zelfs $\frac{1}{2}$ van het ingezamelde, en alhier, waar eene talrijke populatie is en de rijst gewoonlijk hooger in prijs staat, krijgen de verzamelaars (wong dĕrĕp) bij het begin van een oogst slechts $\frac{1}{8}$, ja soms $\frac{1}{10}$, en wanneer de oogst algemeen is $\frac{1}{6}$ gedeelte.

GEMENGDE AANTEEKENINGEN.

1°. De padieplant heeft somtijds, bij droogte in het begin van den aanplant, veel te lijden, van de ama komplang of mèntèk, eene soort van worm, die zich in den halm ophoudt en ze van binnen doorknaagt.

Totale misgewassen worden hierdoor soms veroorzaakt, dewijl de plant, zonder juist uit te sterven, geheel in zijn groei belemmerd wordt en geene of slechts weinige en vooze (gaboeg) aren voortbrengt.

2°. Ook de walang sangiet berokkent groote schade, wanneer dit insekt zich in menigte voordoet op het tijdstip, dat de zaadkorrels zich beginnen te vormen.

Niet alleen dat de landbouwer dan dat gedeelte van de jonge padie, wat het insekt tot voedsel verstrekt heeft, verliest, maar al de zaadkorrels, waarop dat stinkend diertje zich heeft neêrgezet, vallen af of bederven.

3°. De limbing, een ander vliegend insekt, groen van kleur en plat van lijf, hetwelk denzelfden stank van zich geeft als de walang sangiet, doet bijna hetzelfde kwaad als deze.

4°. De gewone walang (sprinkhaan) doet slechts door de menigte kwaad, want men verliest alleen hetgeen zij werkelijk verslinden.

5°. Tracht ook al de inlander door het branden van beenderen op de dijkjes zijner velden en den stinkenden rook daarvan die insekten te weren (ngĕboeli), zelden vindt hij daarbij baat.

6°. Wanneer de zaai-padie reeds 70 à 80 dagen oud is, voor dat men die op de velden overplant, krijgt de plant weinig uitspruitsels, en de oogst is bijgevolg ongunstiger. — Wordt de biebit te jong uitgetrokken en gebruikt, zoo is de plant op het veld minder gehard tegen ongunstige weêrsgesteldheid.

Hetgeen hier volgt heeft alleen plaatselijke waarde. In elke residentie, ja bijna in elk distrikt, heeft de padiesoort een anderen naam.

Ten bewijze gaat hierbij eene opgave der padie-soorten van Pamalang.

STAAT AANTOONENDE DE BENAMINGEN DER VERSCHILLENDE PADIESOORTEN DIE OP SAWAHVELDEN GEPLANT WORDEN MET VERMELDING DER ONDERSCHEIDINGSTEEKENEN.

BENAMINGEN DER PADIESOORTEN DIE OP SAWAHVELDEN GEPLANT WORDEN.	ONDERSCHEIDINGSTEEKENEN DEZER PADIESOORTEN.					AANMERKINGEN.
	LANGE OF KORTE AREN.	KLEUR DER HALMEN.	KLEUR DER BOLSTERS.	KLEUR DER HAREN.	KLEUR DER RIJST.	
Gendjah tedjomantrie.	middelmatig.	geel.		roodachtig.	wit.	Deze soort heeft veel uitspruitsels en wordt gewoonlijk geteeld op 1e soort sawahs. De rijst heeft een aangenamen geur.
〃 hoeloong....	〃	witachtig geel.		〃	〃	veel uitspruitsels en wordt geteeld op 1e soort sawahs.
〃 kenongo....	〃	groenachtig geel.		witachtig geel.	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 heeft een aangenamen geur.
〃 hĕntik......	〃	witachtig geel.		〃	〃	weinig uitspruitsels geteeld op 2e soort.
Rodjo lelee.........	〃	zwartachtig bruin.		〃	〃	veel uitspruitsels en geteeld op 1e soort, staat langer dan andere soorten te veld.
Kesemboekan.......	〃	bruinachtig geschakeerd.		〃	〃	idem. idem.
Lembajoengan.......	〃	witachtig geel.		zwartachtig bruin.	〃	idem. idem, doch valt dikwijls om.
Polamman..........	〃	geel.		kortharig.	〃	weinig uitspruitsels geteeld op 1e soort.
Koentoelan.........	lang.	zwartachtig bruin.		witachtig geel.	〃	veel uitspruitsels.
Konjal............	〃	witachtig geel.		〃	roodachtig.	weinig 〃 geteeld op 2e soort.
Semmon...........	〃	〃		〃	〃	veel 〃 〃 〃 1e 〃 valt dikwijls om.
Kagok.............	〃	〃		〃	〃	weinig 〃 〃 〃 〃 〃
Pielang............	middelmatig.	〃		onharig.	wit.	veel 〃 〃 〃 〃 〃
Hosok.............	〃	〃		〃	〃	weinig 〃 〃 〃 〃 〃
Roedjie............	kort.	〃		〃	roodachtig.	veel 〃 〃 〃 〃 〃
Moto derook.......	lang.	groenachtig geel.		〃	wit.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
Massan............	kort.	witachtig geel.		〃	〃	weinig 〃 〃 〃 2e 〃
Lempoejangan......	lang.	geel.		geel.	〃	〃 〃 〃 〃 1e 〃
Sampangan.........	kort.	〃		roodachtig bruin.	〃	veel 〃 〃 〃 〃 〃
Srie koening soerat..	lang.	〃		witachtig geel.	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 〃 idjoan..	〃	groenachtig geel.		〃	〃	weinig 〃 〃 〃 1e 〃
〃 〃 loengsir.	〃	geel.		geel	〃	veel 〃 〃 〃 2e 〃

STAAT AANTOONENDE DE BENAMINGEN DER VERSCHILLENDE PADIESOORTEN DIE OP SAWAHVELDEN GEPLANT WORDEN MET VERMELDING DER ONDERSCHEIDINGSTEEKENEN.

BENAMINGEN DER PADIESOORTEN DIE OP SAWAHVELDEN GEPLANT WORDEN.	ONDERSCHEIDINGSTEEKENEN DEZER PADIESOORTEN.					AANMERKINGEN.
	LANGE OF KORTE AREN.	KLEUR DER HALMEN.	KLEUR DER BOLSTERS.	KLEUR DER HAREN.	KLEUR DER RIJST.	
Srie koening doembo.	lang.	witachtig geel.		witachtig geel.	wit.	veel uitspruitsels geteeld op 1e soort.
〃 〃 goetako.	〃	geel.		geel.	〃	〃 〃 〃 〃 2e 〃
Tjempo mentet......	kort.	witachtig geel.		onharig.	〃	weinig 〃 〃 〃 〃 〃
〃 bloelook....	middelmatig.	〃		〃	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 ketambol....	lang.	〃		〃	〃	veel 〃 〃 〃 〃 〃
〃 lesoos......	〃	〃		〃	〃	weinig 〃 〃 〃 〃 〃
〃 meroon.....	kort.	〃		〃	〃	veel 〃 〃 〃 〃 〃
〃 lengo.......	〃	roodbruin geschakeerd.		〃	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 woengkal....	lang.	witachtig geel.		〃	roodachtig.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 mangan.....	〃	〃		〃	wit.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 lombok.....	〃	roodachtig bruin.		〃	roodachtig.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 weloet......	middelmatig.	witachtig geel.		〃	wit.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 lengoh......	kort.	〃		〃	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃 hoog. dan andere.
Ketan poelosarie....	middelmatig.	zwartachtig bruin.		〃	〃	〃 〃 〃 〃 1e. 〃 aangenamer geur.
〃 ireng........	kort.	〃		zwartbruin.	zwartachtig.	〃 〃 〃 〃 2e. 〃
〃 bebek.......	middelmatig.	witachtig geel.		witachtig geel.	wit.	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 tjeree.......	lang.	geel.		geel.	roodachtig.	〃 〃 〃 〃 1e. 〃
〃 serang.......	middelmatig.	roodachtig bruin.		onharig.	wit.	〃 〃 〃 〃 2e. 〃 staat langer te veld dan andere.
〃 singolan.....	kort.	roodachtig geel.		kortharig.	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃
〃 beton........	kort en groot.	〃		witachtig geel.	〃	〃 〃 〃 〃 〃 〃
Tjempo wantean....	lang.	zwartachtig bruin.		onharig.	〃	〃 〃 〃 〃 1e. 〃 de rijst is kleurig.

KEBOEMEN IN BAGELEN.

STAT DARI ROEPANJA PADIE DALEM DAN PADIE GENDJAH DIE DALEM DISTRICT PAMALANG, MOELAI BOEANG BIBIT SAMPEE DJADINJA BERAS.

	NAMANJA PADIE.	ROEPANJA PADIE.	OEMOERNJA MOELAI BOEANG BIBIT SAMPEE KENA DIE TANEM TAPI BLOOM BEIK.		OEMOERNJA MOELAI BOEANG BIBET SAMPEE BAIKNJA DIE TANEM.		OEMOERNJA MOELAI TANEM SAMPEE POTONG PADIE.		ROEPANJA BERAS.	KATRANGAN.
			BOELAN.	ARIE.	BOELAN.	ARIE.	BOELAN.	ARIE.		
1.	Djoan...........	Poetie, Soengoetnja poetie..	1	20	2	—	3	20	poetie.	
2.	Sampang.........	koening 〃 koening.	1	20	2	—	3	15	〃	
3.	Bang kinantie....	Item 〃 item...	1	20	2	5	3	15	merah.	
4.	Serien...........	Poetie 〃 trada...	1	20	1	20	2	10	〃	
5.	Mlatie...........	〃 〃 poetie..	1	10	1	20	2	10	poetie.	
6.	Poidot...........	koening 〃 koening.	1	20	2	15	3	10	〃	
7.	Sampang Soengoe..	Item 〃 item....	1	25	2	15	3	10	〃	
8.	Bedigal..........	Poetie 〃 poetie..	1	25	2	15	3	15	merah.	
9.	Loetoeng.........	Item 〃 item...	1	10	2	10	2	15	item.	
10.	bang lee lee......	Poetie 〃 poetie..	1	10	2	10	3	15	merah.	
11.	Gandamana.......	merah 〃 merah..	1	15	2	15	3	15	poetie.	
12.	kagok...........	Poetie 〃 poetie..	1	15	2	15	3	15	merah.	
13.	brondol..........	〃 〃 trada...	1	15	2	10	3	15	poetie.	
14.	kadoet...........	koening 〃 koening.	1	15	2	20	3	15	〃	
15.	Sogleng..........	merah 〃 item....	1	10	2	15	3	15	〃	
16.	Gadoengan.......	koening 〃 〃...	1	10	2	20	3	15	〃	
17.	Melot...........	merah 〃 merah..	1	10	2	20	3	15	〃	
18.	Gemboiok........	Item 〃 item....	1	10	2	15	3	15	〃	
19.	djambie..........	Poetie 〃 poetie..	1	15	2	15	3	10	〃	
20.	Batavia..........	〃 〃 〃...	1	15	2	10	3	10	〃	
21.	Penjon..........	〃 〃 trada...	1	15	2	10	3	10	〃	
22.	ketombol.........	〃 〃 〃...	1	20	2	10	3	10	〃	
23.	Mritja...........	〃 〃 〃...	1	15	2	10	2	25	〃	
24.	Medoera.........	〃 〃 poetie..	1	15	2	10	2	20	〃	

STAT DARIE ROEPANJA PADIE DALEM DAN PADIE GENDJAH DIE DALEM DISTRICT PAMALANG, MOELAI BOEANG BIBIT SAMPEE DJADINJA BERAS.

	NAMANJA PADIE.	ROEPANJA PADIE.	OEMOERNJA MOELAI BOEANG BIBIT SAMPEE KENA DIE TANEM TAPI BLOOM BEIK.		OEMOERNJA MOELAI BOEANG BIBET SAMPEE BAIKNJA DIE TANEM.		OEMOERNJA MOELAI TANEM SAMPEE POTONG PADIE.		ROEPANJA BERAS.	KATRANGAN.
			BOELAN.	ARIE.	BOELAN.	ARIE.	BOELAN.	ARIE.		
25.	Bradjanata	merah soengoetnja merah..	1	10	2	15	3	15	poetie.	
26.	Hoemboek........	Poetie 〃 poetie..	1	15	2	10	3	15	〃	
27.	getak getik.......	〃 〃 trada...	1	15	2	10	3	15	〃	
28.	mrilee...........	〃 〃 poetie..	1	15	2	10	3	15	〃	
29.	krawang.........	Item 〃 trada...	1	15	2	10	3	15	〃	
30.	blerong..........	〃 〃 item....	1	20	2	15	3	15	〃	
31.	Merak...........	〃 〃 〃...	2	—	2	—	3	20	〃	
32.	glipo............	Poetie 〃 poetie..	2	10	2	—	3	20	〃	
33.	Melot...........	Item 〃 item....	2	10	2	—	3	20	〃	
34.	Poetjoeng........	〃 〃 〃...	2	10	2	—	3	20	merah.	
35.	Djakawoeroe......	Poetie 〃 mera....	2	10	2	—	3	20	poetie.	
36.	Patie............	〃 〃 poetie..	2	10	2	—	3	20	〃	
37.	gadjie...........	〃 〃 〃...	1	20	2	—	3	15	〃	
38.	kepoendoeng......	〃 〃 trada...	1	20	1	20	3	10	merah.	
39.	Laron...........	Item 〃 〃...	1	20	1	20	3	10	poetie.	
40.	moering..........	koening 〃 〃...	1	20	1	20	3	10	〃	
41.	Loemboe.........	Poetie 〃 trada...	1	20	2	—	3	15	〃	
42.	Item............	〃 〃 〃...	1	20	2	—	3	15	item.	
43.	djalawirie........	〃 〃 poetie..	1	15	2	—	3	15	poetie.	
44.	Mendjangan......	koening 〃 merah..	1	20	2	—	3	15	〃	

TAMAN, Mei 1855.
Wedana district Pamalang,

NB. Door een toevallige omstandigheid is bij de "Beschrijving van de rijstkultuur", in ons vorig nommer opgenomen, vergeten op te geven, dat de inzender is de Heer Mr. G. T. H. HENNY, vroeger controleur te Pamalang, die ook de aanteekeningen bij dat stuk heeft geschreven.